

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Лідерство в освітній діяльності

(назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії**

зі спеціальності 011 НАУКИ ПРО ОСВІТУ
(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою педагогіки та іноземної філології ХНЕУ ім. С. Кузнеця
«04» квітня 2016 року, протокол № 9

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Метою проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Лідерство в освітній діяльності» є удосконалення професійної компетентності майбутнього керівника або викладача навчального закладу щодо виконання професійних функцій в рамках нової управлінської парадигми – лідерства, яка є основою для оволодіння сучасними педагогічними технологіями та їх реалізації у професійній діяльності, що пов'язана з саморозвитком і самоактуалізацією, а також направлена на розвиток персоналу й розкриття їх творчого потенціалу.

У ході практичних занять здобувач набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з вирішення прикладних задач професійної діяльності.

Відповідно до програми навчальної дисципліни «Лідерство в освітній діяльності» на практичні заняття відводиться 150 годин навчального часу.

Практичні заняття з навчальної дисципліни «Лідерство в освітній діяльності» проводяться в аудиторіях Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Практичне заняття передбачає інтерактивну навчальну діяльність, у процесі якої відбувається взаємодія між студентами й викладачем, що обумовлює застосування відповідних освітніх технологій, з використанням технічних засобів зокрема, як-то:

Дискусія є методом навчання, що орієнтується на висування творчих ідей, що передбачає спонтанність мовлення, невимушену атмосферу спілкування на демократичних засадах, активне колективне здобування інформації через обмін думками. Дискусія надає можливість студентам застосувати знання, уміння, які вони набули на занятті або протягом модуля, тож дискусія може бути однією з форм контролю (проміжного або модульного). Це дає змогу всім студентам висловитись. Сама ситуація підштовхує їх до висловлення власної думки. Таким чином створюється емоційне поле, в якому кожен учасник дискусії не боїться висловитися, отримує позитивний емоційний заряд, упевненість у власних силах, що і викликає зацікавленість до процесу навчання.

«Круглий стіл» - одна з формою дискусії інформаційного характеру. Метод розвиває критичність і рефлексивність мислення, допомагає студентові аргументувати власні погляди та відстоювати свою позицію. Перед проведенням «круглого столу» студентам надається час на формулювання власної думки щодо предмета обговорення та знаходження фактів-аргументів, що доводять логічність побудови «захисту» власної позиції.

Диспут – спеціально підготовлена й організована публічна суперечка, в якій обговорюються два протилежних погляди на одну наукову або суспільно важливу тему.

Метод «мозкового штурму» - організація колективної генерації ідей для пошуку нетрадиційних шляхів вирішення проблем.

Кейс-метод є розробкою та аналізом проблемних ситуацій виробничого характеру, що акцентує увагу на визначенні причинно-наслідкових зв'язків у ситуації, а також розвиває творчий підхід до вирішення проблем.

Імітаційний метод є ознайомлення учасників заняття з конкретною дидактичною ситуацією, яка найповніше відповідає професійній діяльності й потребує вирішення; надання студентам ролей конкретних фахівців, функції яких вони виконуватимуть у подальшій професійній діяльності. Імітаційний метод забезпечує студентам такі умови для занять, які не в змозі створити інші методи навчання – „випробувати на собі результати своїх рішень і дій”, прикладом імітаційного методу є метод ділової гри.

Презентація - виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

Тренінг, один з найважливіших методів в системі професійної підготовки, - форма інтерактивного навчання, метою якого є розвиток компетентності міжособистісного і професійної поведінки в спілкуванні. Метод спрямований на набуття знань, умінь і навичок, корекцію і формування установок, що необхідні для успішного спілкування в умовах професійної діяльності, а також для апробації власного стилю лідерства.

Аналіз відеоматеріалів - демонструє широкий спектр виробничих ситуацій, що дозволяє студентам прогнозувати наслідки обраних методів лідерства та їх вплив на персонал.

При підготовці до конкретного практичного заняття в межах виконання відповідного завдання (табл. 2.1) здобувачі продукують доповідь, яка відповідає зазначеним викладачем вимогам, та обговорюють її під час аудиторного заняття перед викладачем і аудиторією одногрупників.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для практичних занять, які передбачені навчальним планом і програмою навчальної дисципліни для засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Перелік тем та завдань для практичних занять

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхід не ПЗ*	Література
Змістовий модуль І. Лідерство в освіті.						
1.	Тема 1. Основи лідерства.	здатність управляти командою професіоналів	1. В чому полягає відмінність понять «лідер», «керівник» і «менеджер»?	2	+	Основна: [5, 10, 4, 2,7]. Додаткова (Ресурси Інтернет):

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
			2. Назвіть основні функції, рівні керівництва і лідерства. 3. Схарактеризуйте основні стилі лідерства. 4. Надайте одну з класифікацій лідерів та лідерства. 5. Назвіть основні критерії ефективного лідерства.			[3, 4,5,6,7] Ошибки! Источник ссылки не найден.]
2.	Тема 2. Лідерство як теорія управління.	здатність управляти командою професіоналів	1. Надайте визначення «влада», «керівництво», «лідерство». 2. Схарактеризуйте та надайте приклади таких форм лідерства у поєднанні з владою: 1. традиційний вплив; 2. експертний вплив 3. вплив через переконання; 4. вплив через співучасть; 5. вплив через примус (через страх); 6. вплив через винагороду; 7. вплив через харизму.	2	+	Основна: [9, 5, 6, 1, 2, 8]. Додаткова (Ресурси Інтернет): [3, 4,5,6,7] Ошибки! Источник ссылки не найден.]
	Тема 3. Рольові функції лідера й типологічні характеристики	здатність управляти командою професіоналів.	1. Основи теорії рольового лідерства. 2. Поняття	2	+	Основна: [10, 8]. Додаткова (Ресурси

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхід не ПЗ*	Література
	лідерства.		результативності в лідерстві (Р-функція). 3. Адміністрування в лідерстві (А-функція). 4. Підприємництво в лідерстві (Е-функція). 5. Інтеграція в лідерстві (І-функція).			Інтернет): [1, 3, 4, 5, 6, 7, 8] Ошибка! Источник ссылки не найден.
	Тема 4. Форми і методи оцінки лідерів. Методи вивчення стилів лідерства та керівництва.		1. Які форми і методи оцінки лідерів ви знаєте? 2. У чому полягає проблема психодіагностики лідерів? 3. З якими методами вивчення стилів лідерства ви знайомі?	2	+	Основна: [3, 4, 6]. Додаткова (Ресурси Інтернет): [2] Ошибка! Источник ссылки не найден.
	Тема 5. Лідерські компетенції. Поняття про соціальну відповідальність лідера. Сучасна технологія підготовки лідера в освіті: поняття, особливості та детермінанти.	здатність управляти командою професіоналів	1. Поняття і основні компоненти особистісного ресурсу сучасного лідера. 2. Лідерські компетенції: структура та характеристики. 3. Соціальна відповідальність як базова характеристика лідера-керівника в	2	+	Основна: [7]. Додаткова (Ресурси Інтернет): [2, 11, 12, 13, 14] Ошибка! Источник ссылки не найден.

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхід не ПЗ*	Література
			організації. 4. Сучасні технології лідерства.			
Разом за змістовим модулем І: 10 годин						
Змістовий модуль ІІ. Сучасні технології лідерства в освіті.						
	Тема 1. Технологія створення команди на засадах лідерства: умови та основні методи роботи.	здатність створювати команду професіоналів і застосовувати інноваційні технології лідерства.	1. Схарактеризуйте команду як особливий тип організації. 2. Надайте стислий опис теоріям формування команд.	2	+...	Основна: [4, 5, 6, 2, 7, 8,9]. Додаткова (Ресурси Інтернет): [2, 3,9,10] Ушибка! Источник ссылки не найден.]
	Тема 2. Технологія адаптивного управління діяльністю команди. Управлінські рішення.	здатність створювати команду професіоналів і застосовувати інноваційні технології лідерства	1. В чому полягає особливість технології адаптивного управління діяльністю команди? 2. Назвіть елементи типи і стадії прийняття управлінського рішення.	2	+...	Основна: [1,4, 5, 6, 2]. Додаткова: [1, 2, 3, 4, 5] Ушибка! Источник ссылки не найден.]
	Тема 3. Технологія управління конфліктами. Конфліктологічна компетенція лідера.	здатність створювати команду професіоналів і застосовувати інноваційні технології лідерства	1. Надайте визначення поняття «конфлікт». Опишіть основні види конфліктів в колективі. 2. Проаналізуйте різні стратегій поведінки в конфліктній ситуації. 3. Визначте	2	+	Основна: [4]. Додаткова: [1, 2, 3, 4, 5] Ушибка! Источник ссылки не найден.]

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
			методи управління конфліктами в організації та спроектуйте власну стратегію подолання соціальних конфліктів в колективі.			
	Тема 4. Коучинг сучасна технологія лідерства системі адаптивного управління персоналом.	4. як в здатність створювати команду професіоналів і застосовувати інноваційні технології лідерства	1. В чому полягає сутність та природа коучингу? 2. Назвіть особливості коучингу як механізму спрямованої самоорганізації.	2	+	Основна: [11, 12, 13,14, 4, 9, 10]. Додаткова: [1, 2, 3, 4, 5] Ошибка! Источник ссылки не найден.
	Тема 5. Модель освітнього коучингу системі адаптивного управління персоналом навчального закладу.	5. у здатність створювати команду професіоналів і застосовувати інноваційні технології лідерства	1. Надайте приклади моделі освітнього коучингу. .2. Спроектуйте модель коучингу в управлінні освітнім закладом. Обґрунтуйте свій проект моделі.	2	+	Основна: [11, 12, 13,14, 4, 9, 10]. Додаткова: [1, 2, 3, 4, 5] Ошибка! Источник ссылки не найден.
Разом за змістовим модулем II: 10 годин						
Разом за навчальною дисципліною: 20 годин						

*ПЗ – програмне забезпечення

3. ТИПОВИЙ ПРИКЛАД ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 8:

Технологія управління конфліктами. Конфліктологічна компетенція лідера.

Завдання: аналіз міжособистісних відносин в колективі у процесі спільної продуктивної діяльності, прогнозування можливості конфліктної ситуації.

Мета заняття: формування власного стилю ведення переговорного процесу.

Основні теоретичні відомості: Види конфліктів, стратегії поведінки в конфліктній ситуації.

Хід роботи.

1. Тематична групова дискусія з демонстрацією відеоматеріалів з типовими прикладами конфліктних ситуацій, їх аналіз та обговорення обраних стратегій управління конфліктами.
2. Ділова гра: «Конфлікт в міжкультурній команді».
3. Розробка рекомендацій (в письмовій формі) для членів міжкультурної команди, що допомагають запобігти конфліктних ситуацій в майбутньому.

Очікуваний результат виконання завдання: оволодіння власною стратегією управління конфліктами, формування конфліктологічної компетентності лідера.

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Виконання кожного завдання для практичних занять оцінюється відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань до практичних занять у межах тем змістових модулів наведено в табл. 4.2.

Розподіл балів за завданнями та змістовними модулями

Завдання для практичних занять	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Сума балів
	ЗПЗ 1	ЗПЗ 2	ЗПЗ 3	ЗПЗ 4	ЗПЗ 5	ЗПЗ 1	ЗПЗ 2	ЗПЗ 3	ЗПЗ 4	ЗПЗ 5	
Максимальна кількість балів	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30

ЗПЗ – завдання для практичних занять.

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності здобувача та іншої академічної документації.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**5.1. Основна**

1. Воронкова А. Е. Управлінські рішення у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект: монографія. - Х.:ІНЖЕК, 2008. – 511 с.
2. Дикань Н. В. Менеджмент : підручник / Н. В. Дикань. - К. : Знання, 2008. – 389 с.
3. Жилін О. І. Мотивація персоналу. - Х. : ХНЕУ, 2005. – 131 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління. - К.: Академвидав, 2003. – 567 с.
5. Виханский О. С. Виханский, О. С, Наумов, А. И. Менеджмент : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Экономистъ, 2006. —670 с.
6. Волкогонова О. Д. Стратегический менеджмент Управленческая психология : учебник / О. Д. Волкогонова. – М.: Форум, Инфра-М, 2004. – 254 с.
7. Доблаев В. Л. Организационное поведение. - М. : ЭКМОС, 2002. – 320 с.
8. Максимов В. Е. Коучинг от А до Я. Возможно все. - СПб. : Речь, 2004. – 259 с.
9. Маслоу А. Маслоу о менеджменте: Самоактуализация. Просвещенный менеджмент. Организационная теория. - СПб. : Питер, 2003. –413с.
10. Мескон М. Основы менеджмента. - М. : Дело, 1992. – 701 с.
11. Париенко О. Коучинг как коммуникативная модель будущего. - Украина. – 2010. – №1. – 2010. – С. 14-16.
12. Парслоу Э. Коучинг в обучении. Практические методы и техники. - Питер, 2003. – 203 с.
13. Торп С. Коучинг. Руководство для тренера и менеджера. - СПб. : Питер,

2004. – 223 с.

14. Шепель В. М. Управленческая психология. - М. : Экономика, 1984. – 246 с.

5.2. Додаткова

1. Борова Т. А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія / Т. А. Борова; МОНМС України, Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2011. - 384 с.

2. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи [Текст] : кол. моногр. / Г. В. Єльнікова [та ін.] ; заг. ред. Г. В. Єльнікова ; АПН України, Ун-т менеджм. освіти. - Чернівці : Технодрук, 2009. - 570 с.

3. [Борова Т. А.](#) Коучинг - новітня технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу / Т. А. Борова // [Наука і освіта](#). - 2010. - № 7. - С. 33-37.

4. [Борова Т. А.](#) Використання моделі коучингу із залученням моніторингових технологій / Т. Борова // Дир. шк., ліцею, гімназії. - 2006. - № 6. - С. 69-72.

5. [Борова Т. А.](#) Сучасні технології управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу / Т. А. Борова // Пробл. інж.-пед. освіти. - 2012. - № 37. - С. 118-122.

5.3. Ресурси Інтернет

1. Адизес И.К. Развитие лидеров: Как понять свой стиль управления и эффективно общаться с носителями иных стилей. - М.: Альбина паблишерз, 2011. - 259 с. // <http://www.studfiles.ru/preview/1792725/>

2. Белбин Р. М. Команд менеджеров. Секрет успех и причин неудач/ .Р. Мереди Белбин: Пер. с англ. М.: НІРРО, 2003. - 315 с. // http://vk.com/doc15218743_144232206?hash=1c019e15ad330b7ffe&dl=f83af0684c679f496f

3. Гоулман Д., Бояцис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство : искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман. - М.: Альпина паблишер, 2012. - 301 с. // <http://wap.fictionbook.ru/static/trials/06/88/29/06882953.a4.pdf>

4. Занковский А. Н. Психология лидерства: от поведенческой модели к культурно-ценностной парадигме./ А. Н. Занковский– М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. – 296 с.// http://www.bibliorossica.com/book.html?search_query=currBookId=10834&ln=ru

5. Кетс де Врис М. Мистика лидерства: Развитие эмоционального интеллекта/Манфред Кетс де Врис; Пер. с англ. – 4-е изд. – М.: Альпина Паблишерз, 2011. – 276 с. // http://www.bibliorossica.com/book.html?search_query=currBookId=9758&ln=ru

6. Кови Ст.Р. Лидерство, основанное на принципах. Пер. С англ., 4-е изд. / Ст. Р. Кови. - М.: Альбина Паблишер, 2011. - 301 с. // http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=9468&ln=ru&search_query

7. Пирсон Б. МВА в кармане : практическое руководство по развитию ключевых навыков управления. - М.: Альбина паблишерз, 2011. - 327 с. // http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=9551&ln=ru&search_query
8. Розин М. Успех без стратегии: гибкое лидерство. - М.: Альбина паблишерз, 2011. -338с. // http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=9688&ln=ru&search_query
9. Стив Джобс. Уроки лидерства/ Джей Эллиот, Уильям Саймон: пер. с англ. Н.Яцюк. – 2-е изд. – М.: Манн, Иванов и Фербер: Эксмо, 2013. – 240 с. http://www.bibliorossica.com/book.html?search_query=currBookId=10834&ln=ru
10. Яхонтова Е.С. Основы межличностного лидерства : учебно-практическое пособие / Е.С. Яхонтова. - М.: Изд. центр ЕАОИ, 2011. - 216 с. // http://www.bibliorossica.com/book.html?currBookId=6465&search_query
11. Advanced Leadership Program [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alp-imp.com>. – Назва з екрану.
12. Program in Leadership [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gsb.stanford.edu>. – Назва з екрану.
13. Self-management Leadership Program [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bkwsu.com>. – Назва з екрану.
14. Executive Education [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sbs.ox.ac.uk/execed/>. – Назва з екрану.